

SENSES OF STRAIN AND ALIENATION IN A GROUP OF YOUNG ADULT OFFENDERS: RESEARCH FINDINGS

Ewa CZERWIŃSKA-JAKIMIUK

Institute of Philosophy and Sociology, Pedagogical University, Kraków, Poland

Abstract

This paper discusses the relationship between strain and alienation in a group of young offenders with reference to Robert Agnew's General Strain Theory and to Melvin Seeman's Alienation Theory. The research poses the following central question, "is there a relationship between the sense of strain (of different types) and the categories of alienation?" The hypotheses were tested on 179 young adult male prisoners. The paper concludes by drawing practical conclusions.

Key words

Sense of strain; Sense of alienation; Young adult crime.

Received 19 July 2011; accepted 13 September 2011

1. Introduction

The present article concerns the relationship between the sense of strain and the sense of alienation in a group of young adult offenders. In attempting to explain the contemporary phenomenon of juvenile and young adult criminality – and other behaviour disorders in teenagers – a number of researchers in Poland have referred to Robert Agnew's General Strain Theory [4, 6, 10] and to Melvin Seeman's Alienation Theory [4, 9, 12, 15, 16].

Agnew's theory explains criminal behaviour in categories of social relations based on the negative relations an individual has with others that are a source of stress. The author contends that strain is a consequence of the existence of negative relationships and of influences and bonds which are regarded by an individual as unfavourable to them and which the individual does not desire [1, p. 48; 21, p. 206; 18, p. 24–25].

Agnew [1, p. 48–74] sets out three main types of strain (pressure, negative relationships with others)¹ in his theory:

1. Strain as a result of failure to achieve positively valued goals:
 - strain as a result of the disjunction between aspirations, expectations and actual achievements;
 - strain as a result of the disjunction between actual and just outcomes.
2. Strain as a result of the removal of positively valued stimuli or of the threat of the removal of positively valued stimuli.
3. Strain as a result of the presentation of negative stimuli.

Where Seeman's theory [19] is concerned it should be emphasised that it defines alienation as a multi-dimensional phenomenon occurring in the five following variants:

1. powerlessness – loss of control over events important in life;

¹ The author writes more broadly on Agnew's strain theory, including on types of strain, in [3, 4].

2. meaninglessness – loss of sense of life or its meaning, inability to foresee social situations and results of own and others' behaviour;
3. normlessness – disintegration of social norms regulating an individual's behaviour;
4. social isolation – separation, a chronic frustration of need for attachment;
5. self-estrangement – disjunction between who a person would like to be and who they are.

Kmiecik-Baran [10] proposes a model for the causes of a sense of alienation that incorporates the following factors:

- personality factors (e.g. low self-esteem, shyness, external locus of control, high level of anxiety, a cognitive style defined by negative expectations toward oneself, of one's own situation and of the future; social comparisons);
- external characteristics of an individual (e.g. incurable disease, advancement in years, disability);
- situational factors (e.g. occurrence of negative life events, imprisonment, poverty, lack of one's own apartment, unemployment, low social position, situations isolating an individual from participation in social life, informal groups and communities).

Cultural norms and conditions, such as a lack of tolerance of different sexual orientations and faiths, disease, a violent subculture, the use of violence in personal and social life and a lack of support from primary groups are also significant.

In summary, one can say that some of these causes of alienation correspond with strain as defined by Agnew. The current analysis therefore adopts the postulate that an individual's experience of a sense of strain in various areas of life is related to the alienation an individual feels.

2. Methodological basis for own research

The aim of the empirical research was to understand the relationship between the sense of strain and the sense of alienation in a group of young offenders. The research hypotheses that were formulated assumed a relationship between types of sense of strain and the extent of the sense of alienation:

- a higher level of stressful, traumatic events in life usually corresponds with a level of sense of alienation that is on average higher;
- a higher intensity of long-term conflicts with significant others (adults and peers) corresponds with a level of sense of alienation that is on average higher;

- a higher level of hostile, negative or unfair behaviour of parents towards an individual corresponds with a level of sense of alienation that is on average higher;
- a higher level of strain where parents do not accept the styles of dress or hair popular among an individual's peers corresponds with a level of sense of alienation that is on average higher;
- a higher frequency of behaviour based on aggression and violence between parents of an individual corresponds with a level of sense of alienation that is on average higher;
- a higher level of strain connected with a lack of sense of security of an individual in their immediate environment corresponds with a level of sense of alienation that is on average higher;
- a higher level of strain related to the belief that one is physically unattractive corresponds with a level of sense of alienation that is on average higher;
- a higher level of strain connected with a belief that in the future it will be difficult to find a job corresponds with a level of sense of alienation that is on average higher.

The research used the scales concerning strain from the Sense of Strain and Limiting Factors Questionnaire² prepared by the author of the present article on the basis of the literature [1, 2, p. 482–485] and the Scale of Sense of Alienation by Kmiecik-Baran [10]³.

The scales concerning sense of strain comprise:

- negative life events (items demonstrating the occurrence of stressful, negative life events, e.g. serious disease, death of a close person, divorce of parents);
- life obstacles (items concerning long-term conflicts with significant persons);
- negative relations with parents (items concerning hostile reactions of parents: constant complaints, outbursts of anger for trivial reasons, strictness and frequent physical punishment);
- conflicts between parents (items concerning verbal and physical aggression between parents);
 - problems in the immediate environment (items demonstrating the lack of a sense of security in the immediate environment, including in the home);

² General reliability measured with Cronbach's Alpha coefficient is 0.9280, $N = 324$ – young offenders and non-criminals (pupils).

³ The Scale of Sense of Alienation by Kmiecik-Baran was prepared on the basis of Seeman's theory [19] and standardised on a population of 100 students of various academic years and various departments of the University of Gdańsk [10, p. 90–110; 11].

- strain related to fashion (items concerning lack of parental consent to choosing styles of dress and hair that are popular among peers);
- physical unattractiveness (items concerning an individual's belief that they have an unattractive appearance, lack of popularity with the opposite sex);
- uncertainty of professional role (items referring to a belief that in the future it will be difficult to find a job).

The Scale of Sense of Alienation takes into account five categories of sense of alienation. There are 20 statements relating to each. Of these, 10 are positive and 10 negative⁴:

- sense of anomia/eunomia (social chaos/social order) demonstrating an individual's belief, or absence of belief, in their integration with existing social norms;
- sense of meaninglessness/ meaning, taking into account a belief in the presence or absence of respected values that order an individual's life;
- sense of helplessness/resourcefulness, referring to control over one's own life or dependence on others;
- sense of self-estrangement/autonomy, referring to a sense of identification with one's convictions or of detachment from them;
- sense of isolation/integration, demonstrating an individual's belief or not in being either isolated or a member of a community.

The research was conducted at the remand centre on ul. Montelupich in Kraków and in prisons at Kraków-Splawy and Trzebinia. The method selected was a diagnostic poll. The group was selected according to the following criteria: age, sex, type of crime committed, and availability and readiness to participate in the study. The empirical material that was collected concerned 179 juvenile prisoners. Of these, 92 had been sentenced for the first time and 87 were repeat offenders. Aggressive crimes had been committed by 106 offenders⁵, while 73 offenders had committed non-aggressive crimes⁶. The calculations were made using the SPSS statistical package and the hypotheses were tested using Pearson's correlation coefficient.

⁴ In additional research conducted by the author on a population of juvenile criminals and non-criminals (pupils, $N = 324$), the reliability of particular subscales measured with Cronbach's Alpha coefficient varied between 0.7622 and 0.9039.

⁵ Acts both against a person and against property were qualified here. An example is robbery, which has features of crimes against a person because of an element of physical aggression.

⁶ Acts against property with no aggression against a person were included here.

3. Results and discussion

The first stage involved describing the population under examination from the point of view of basic socio-demographic characteristics, such as age, education, place of abode, marital status, professional activity and the legal classification of the act. The nature of the offender's motive was also taken into account: Was the act planned? Did the offender know the victim? Were there situational factors, such as alcohol, narcotics or a weakening of the offender's sense of their own identity? In the latter case, for example, was there a situation of total anonymity or diffusion of responsibility as a result of group acting which decompensated the offender's behaviour⁷. The age of the young offenders ranged from 17 to 23 years (the majority of the population under examination was in the age categories of 20, 22 and 23) and they were predominantly educated either to primary level (57%) or had a vocational education (35.2%). More than half of the population under examination (56.42%) originated from cities with a population greater than 500,000. With regard to professional activity the best represented categories were permanently employed (43%) and doing odd jobs (21.8%). The great majority of the population under examination was unmarried (89.3%). In analysing the types of acts for which the young offenders were sentenced it may be stated that most were crimes against property: robbery – 29.05%, theft with burglary – 29.60%, theft – 10.06% and participation in assault or battery – 8.93%. Detailed data concerning the legal classification of the act are presented in Table I.

When considering the nature of the offender's motive (planning the act, knowing the victim or the presence of the so-called situational factors decompensating criminal behaviour) 58.6% of the young offenders in the study were under the influence of alcohol when committing the unlawful act (there were also instances where drugs were involved), while 30.2% committed the crime alone and 69.8% as part of a group. There was a fully-formed motive (where the action was planned and the aim defined) in 39.1% of offenders and elements of planning were detected in 32.4% of cases. In 28.5% of the population under consideration the actions were observed to have no planned aim. Meanwhile, 26.2% of offenders declared that they knew their victim, 5.0% that they barely knew their victim and 68.7% that the victim was not known to them.

⁷ Gierowski [5] and Wolska [22] consider this topic in greater depth.

TABLE I. THE LEGAL CLASSIFICATION OF CRIMINAL ACTS (LEGAL STATUS AT 6 JUNE 1997)

The legal classification of the criminal act	Absolute number	Percentage
Homicide/attempted murder, Art. 148 of the Penal Code	5	2.79
Serious bodily injury or impairment of health, Art. 156 of the Penal Code	1	0.55
Rape, Art. 197 of the Penal Code	2	1.11
Fight or beating (battery), Art. 158 of the Penal Code	16	8.93
Fight or assault with a dangerous weapon or implement, Art. 159 of the Penal Code	4	2.23
Maltreatment of a family member (family abuse), Art. 207 of the Penal Code	1	0.55
Robbery, Art. 280 of the Penal Code	52	29.05
Robbery with a dangerous weapon or implement, Art. 280 §2 of the Penal Code	8	4.46
Racketeering and extortion, Art. 282 of the Penal Code	7	3.91
Theft followed by assault/threat of assault, Art. 281 of the Penal Code	2	1.11
Burglary, Art. 279 of the Penal Code	53	29.60
Theft, Art. 278 of the Penal Code	18	10.06
Car theft, Art. 289 of the Penal Code	2	1.11
Fencing (handling stolen goods), Art. 291, 292 of the Penal Code	2	1.11
Setting up an organised criminal group, Art. 258 §3 of the Penal Code	1	0.55
Forgery, Art. 310 of the Penal Code	1	0.55
Fraud, Art. 270 of the Penal Code	1	0.55
Drug-related offenses*	1	0.55
Causing a car accident under the influence (of alcohol), Art. 177 in conjunction with Art. 178 of the Penal Code	2	1.11
Total	179	100

*Act on Counteraction of Drug Addiction of April 24, 1997. Source: own research.

The hypothesis concerning the existence of a relationship between particular types of strain and categories of alienation in the group of young offenders was then tested and examined. These data are illustrated in In the correlation of particular types of strain with categories of alienation a great majority of the coefficients appeared to be significant. The following relationships between variables emerged from the data presented in the table:

- the greater the number of stressful, traumatic events in an individual's life ("negative life events") the more anomie and meaninglessness are felt;
- the greater the number of long-term conflicts with significant others: adults and peers ("life obstacles") the more alienation in all categories but anomie is felt;
- the greater the incidence of hostile, negative behaviour of parents toward an individual ("negative

relations with parents") the more alienation in all categories is felt;

- the more one feels "style-related strain" (the lack of parental consent to the choice of styles of dress and hair that are popular among the individual's peers), the higher the average sense of alienation in all categories but that of anomie;
- the greater the incidence of aggressive behaviour (physical or verbal) between an individual's parents ("parental conflict") the higher the average sense of alienation in all categories but anomie;
- the more an individual experiences lack of security in their immediate environment, for example being afraid to move freely about the place in which they live ("problems in the immediate environment"), the more alienation is felt in all categories but anomie;
- the more strongly the individual believes in their physical unattractiveness ("physical unattractive-

ness”) the higher the sense of alienation in all categories⁸;

- the greater the strain felt connected with a belief that in the future it will be difficult to find a job (“professional role”), the greater is the average sense of alienation in anomie, meaninglessness and helplessness⁹. It emerges from Table II that all correlations are of a positive character¹⁰.

The results presented above form a basis for accepting the hypothesis that there is a relationship between particular types of sense of strain and the extent of a sense of alienation in the population under consideration. In its broadest terms it may be concluded that higher levels of various types of sense of strain correspond with a level of sense of alienation that is on average higher in all categories: alienation from social norms¹¹, alienation from values, alienation from one’s own behaviour, from one’s own beliefs and from other individuals.

4. Conclusions

In conclusion, one may accept that, despite obvious differences, Agnew’s strain theory and Seeman’s theory of alienation converge in many respects. Firstly, a sense of strain and a sense of alienation are subjective feelings. However, the influence of a real, objectively worse situation, which does not always correspond with an individual’s subjective perception of it, is also to be taken into account here. Secondly, a sense of strain and a sense of alienation result from the absence of connections with aspects of life the individual expects and desires to have and regards as important. In both cases we are dealing with a disjunction between a desired state and a perceived present situation. Thirdly, a sense of strain and a sense of alienation are connected with the occurrence of negative emotions, which may imply behaviour disorders. Finally, a sense of strain and a sense of alienation may

activate destructive methods of coping with the states an individual experiences.

As we reach the conclusion of our considerations it is necessary to emphasise that a sense of alienation produces negative consequences both for the individual and for the society. The intensification of the characteristics that are the primary reason for the sense of alienation, or the creation of new characteristics that unambiguously hamper functioning and deepen adaptive difficulties already present, is not uncommon in alienated individuals. They are characterized by rigidity of thinking, obsessiveness, inadequacy, a low level of openness, low self-esteem, shyness, lack of aspirations (aims and life prospects), apathy, insensitivity, intolerance and a proneness to totalitarianism and authoritarianism [9, 10].

In summary we may state that the empirical research conducted provides grounds for the formulation of practical conclusions. Hence we may propose that in general terms a sense of strain and a sense of alienation may be minimised by deploying a range of measures. Firstly, preventive programmes based on early intervention in families that are at-risk should be implemented [20, p. 427]. Secondly, a system should be introduced to provide support, diagnosis, psychoeducation and therapy in crisis situations, in the case of development disorders in children and teenagers and in traumatic events [13]. Thirdly, it is extremely important to create an integrated local and national system to prevent violence in families and at school. This can be achieved through central and local government institutions, non-governmental organisations, such as societies and foundations, and through the work of the professionals involved: psychologists, psychiatrists, pedagogues, social workers and the police [7, 9]. Lastly, special attention should be paid to taking the correct rehabilitation measures regarding young adult offenders who are in prison [14, 17].

References

1. Agnew R., Foundation for a general strain theory of crime and delinquency, *Criminology* 1992, 30, 47–87.
2. Agnew R., White R. H., An empirical test of general strain theory, *Criminology* 1992, 30, 475–499.
3. Czerwińska E., *Przestępczość młodzieży. Weryfikacja głównych tez ogólnej teorii napięcia Roberta Agnew, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2004* [niepublikowana praca doktorska].

⁸ In the correlation of “physical unattractiveness” with anomie the p value was on the borderline of significance ($p = 0.79$).

⁹ In the correlation of “professional role” with self-estrangement and isolation the p value was on the borderline of significance.

¹⁰ In the case of the relationship between “style-related strain” and “sense of isolation”, the value of Pearson’s correlation coefficient was above 0.50, which demonstrates a strong relationship between the factors analysed.

¹¹ Where the relationship between anomie and types of strain is concerned, a statistically significant correlation was found only in categories such as “negative life events”, “negative relationships with parents”, “professional role” and “physical unattractiveness” (on the borderline of significance).

TABLE II. CORRELATIONS BETWEEN THE TYPES OF STRAIN AND CATEGORIES OF ALIENATION IN THE GROUP OF YOUNG OFFENDERS

Variables		Normless- ness	Meaning- lessness	Powerless- ness	Self- estrangement	Isolation
Negative life events	Pearson's correlation coefficient	0.272	0.174	0.064	0.041	0.077
	The level of significance (two-sided)	0.000	0.022	0.404	0.597	0.313
	<i>N</i>	172	174	174	171	172
Life obstacles	Pearson's correlation coefficient	0.111	0.473	0.386	0.410	0.476
	The level of significance (two-sided)	0.157	0.000	0.000	0.000	0.000
	<i>N</i>	163	164	163	162	161
Negative relations with parents	Pearson's correlation coefficient	0.166	0.388	0.178	0.167	0.343
	The level of significance (two-sided)	0.032	0.000	0.021	0.033	0.000
	<i>N</i>	166	166	167	164	164
Style-related strain	Pearson's correlation coefficient	0.035	0.298	0.322	0.313	0.501
	The level of significance (two-sided)	0.647	0.000	0.000	0.000	0.000
	<i>N</i>	170	172	172	170	170
Parental conflict	Pearson's correlation coefficient	0.127	0.410	0.248	0.231	0.262
	The level of significance (two-sided)	0.101	0.000	0.001	0.003	0.001
	<i>N</i>	169	170	170	167	168
Neighbourhood problems	Pearson's correlation coefficient	0.093	0.268	0.272	0.257	0.261
	The level of significance (two-sided)	0.226	0.000	0.000	0.001	0.001
	<i>N</i>	172	174	174	171	172
Physical unattractiveness	Pearson's correlation coefficient	0.135	0.399	0.354	0.292	0.287
	The level of significance (two-sided)	0.079*	0.000	0.000	0.000	0.000
	<i>N</i>	171	173	173	171	171
Uncertainty of professional role	Pearson's correlation coefficient	0.304	0.412	0.340	0.149	0.150
	The level of significance (two-sided)	0.000	0.000	0.000	0.056*	0.053*
	<i>N</i>	167	169	168	165	166

**p* – on the borderline of significance. Source: own research.

4. Czerwińska-Jakimiuk E., *Przestępczość młodocianych. Interpretacja zjawiska w świetle ogólnej teorii napięcia Roberta Agnew*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2011.
5. Gierowski J. K., *Motywacja zabójstw*, Akademia Medyczna im. Mikołaja Kopernika, Kraków 1989.
6. Groth J., *Rozwój moralny a radzenie sobie ze stresem u nieletnich przestępców*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2003.
7. Gruszczyńska B., *Międzynarodowe badania nad przemocą wobec kobiet (IVAWS). Reakcje policji na zgłoszenia przemocy w Polsce*, *Archiwum Kryminologii* 2005–2006, XXVIII, 185–192.
8. Jakubik A., *Zaburzenia osobowości*, Wydawnictwa Lekarskie PZWL, Warszawa 1999.
9. Kmiecik-Baran K., *Młodzież i przemoc. Mechanizmy socjologiczno-psychologiczne*, PWN, Warszawa 1999.
10. Kmiecik-Baran K., *Poczucie alienacji. Destruktywne i konstruktywne sposoby minimalizacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1995.
11. Kmiecik-Baran K., *Poczucie alienacji. Treść i charakterystyka psychometryczna*, *Przeгляд Psychologiczny* 1993, 36, 461–480.
12. Kmiecik-Baran K., *Przynależność do grup nieformalnych wśród młodzieży a poczucie alienacji [w:] Podkultura młodzieżowa w środowisku szkolnym i pozaszkolnym*, Kawula S., Machel H. [red.], Wydawnictwo A. Marszałek, Toruń 1998.
13. Kościelska M., *Psychologia kliniczna dziecka [w:] Psychologia*, Strelau J. [red.], GWP, Gdańsk 2007.
14. Meler S., *Młodociani w izolacji więziennej – cztery dylematy praktyka*, *Przeгляд Więziennictwa Polskiego* 2008, 59, 131–142.
15. Ortenburger D., Woźniak-Krakowian E., Stawiarska-Lietzau M. [i in.], *Poczucie alienacji a jego wybrane korelaty u młodzieży*, [w:] *Psychologia IX. Prace Naukowe WSP w Częstochowie*, Derbis R. [red.], Wydawnictwo WSP, Częstochowa 2001.
16. Piotrowski P., *Zachowania dewiacyjne kibiców sportowych. Propozycja modelu wyjaśniającego*, [w:] *Problemy współczesnej patologii społecznej*, Urban B. [red.], Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1998.
17. Przybyliński S., *Podkultura więzienna. Wielowymiarowość rzeczywistości penitencjarnej*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005.
18. Schneider H. J., *Przyczyny przestępczości. Nowe aspekty międzynarodowej dyskusji o teoriach kryminologicznych*, *Archiwum Kryminologii* 1998, XXIII/XXIV, 1997–1998, 13–44.
19. Seeman M., *On the meaning of alienation*, *American Sociological Review* 1959, 24, 783–791.
20. Seligman M., Walker F., Rosenhan D., *Psychopatologia*, Wydawnictwo Zys i S-ka, Warszawa 2003.
21. Urban B., *Zaburzenia w zachowaniu i przestępczość młodzieży*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000.
22. Wolska A., *Psychologiczne wyznaczniki zabójstw*, Uniwersytet A. Mickiewicza, Poznań 1981 [niepublikowana praca doktorska].

Corresponding author

Dr Ewa Czerwińska-Jakimiuk
Instytut Filozofii i Socjologii
Uniwersytet Pedagogiczny
ul. Podchorążych 2
PL 30-084 Kraków
e-mail: ewacz.up@gmail.com

POCZUCIE NAPIĘCIA A POCZUCIE ALIENACJI W GRUPIE MŁODOCIANYCH PRZESTĘPCÓW: DONIESIENIE Z BADAŃ

1. Wstęp

Zagadnienia będące przedmiotem niniejszego artykułu dotyczą związku poczucia napięcia z poczuciem alienacji w grupie młodocianych przestępców. Na gruncie polskim część badaczy, wyjaśniając fenomen współczesnej przestępczości nieletnich i młodocianych oraz inne zaburzenia w zachowaniu młodzieży, odwołuje się do ogólnej teorii napięcia Roberta Agnew [4, 6, 20] oraz teorii alienacji Melvina Seemana [4, 9, 12, 15, 16].

Teoria Agnew wyjaśnia zachowania przestępcze w kategoriach relacji społecznych, które polegają na negatywnych, będących źródłem stresu, stosunkach jednostki z innymi. Autor zakłada, iż napięcie to stan będący konsekwencją istnienia negatywnych relacji, istnienia wpływów lub związków, które są uznawane przez jednostkę za niekorzystne dla siebie i których sobie nie życzy [1, s. 48; 21, s. 206; 18, s. 24–25].

R. Agnew [1, s. 48–74] wyróżnił w swej teorii trzy główne typy napięcia (nacisku, negatywnych stosunków z innymi)¹.

1. Napięcie jako rezultat niepowodzeń w osiągnięciu pozytywnie wartościowanych celów:
 - napięcie jako rozbieżność między aspiracjami i oczekiwaniami a rzeczywistymi osiągnięciami;
 - napięcie jako rozbieżność między zasadą sprawiedliwości a rzeczywistymi osiągnięciami.
2. Napięcie jako rezultat pozbawienia pozytywnie ocenianej stymulacji, tzn. odbieranie lub zagrożenie jednostce odebraniem bodźców uznanych za pozytywne.
3. Napięcie jako wynik prezentacji negatywnych bodźców.

Jeśli chodzi o teorię M. Seemana [19], to należy zaznaczyć, iż autor określa alienację jako wielowymiarowe zjawisko występujące w poniższych pięciu wariantach:

1. bezsilność/bezradność (ang. powerlessness) – utrata kontroli nad istotnymi dla życia zdarzeniami;
2. bezcelowość (ang. meaninglessness) – utrata sensu życia lub jego znaczenia, niezdolności przewidywania sytuacji społecznych oraz wyników własnego i cudzego zachowania;
3. brak norm (ang. normlessness) – rozpad norm społecznych regulujących postępowanie jednostki;
4. izolacja (ang. isolation) – odseparowanie, chroniczna frustracja potrzeby przynależności;
5. obcość wobec samego siebie (ang. self-estrangement) – rozbieżność pomiędzy tym, jaki chciałby być człowiek, a tym jaki jest.

¹ Szerzej na temat teorii napięcia R. Agnew, w tym typów napięcia, autorka pisze w [3, 4].

K. Kmieciak-Baran [10] proponuje model przyczyn poczucia alienacji. W jego skład wchodzi:

- czynniki osobowościowe (np. niska samoocena, nieśmiałość, zewnętrzne poczucie kontroli, wysoki poziom niepokoju, styl poznawczy przejawiający się negatywnymi oczekiwaniami wobec siebie, swej sytuacji oraz przyszłości, społeczne porównania);
- cechy zewnętrzne jednostki (np. nieuleczalna choroba, podeszły wiek, kalectwo);
- czynniki sytuacyjne (np. występowanie negatywnych zdarzeń życiowych, sytuacja izolacji więziennej, ubóstwo, brak mieszkania, bezrobocie, niska pozycja społeczna, sytuacje izolujące jednostkę od uczestnictwa w życiu społecznym, grupach nieformalnych, wspólnotach).

Nie bez znaczenia są także warunki i normy kulturowe (np. nietolerancja wobec odmiennej orientacji seksualnej, innego wyznania, choroby; podkultura przemocy), jak i stosowanie przemocy w życiu osobistym, społecznym oraz brak wsparcia ze strony grup pierwotnych.

Podsumowując, można stwierdzić, iż niektóre z powyżej zaprezentowanych przyczyn poczucia alienacji korespondują z napięciem w ujęciu Agnew. Tak więc na gruncie niniejszych rozważań przyjęto, iż doświadczanie przez jednostkę poczucia napięcia w różnych obszarach życia pozostaje w związku z odczuwaniem przez nią alienacji.

2. Metodologiczne podstawy badań własnych

Celem podjętych badań empirycznych jest poznanie związku pomiędzy poczuciem napięcia a poczuciem alienacji w grupie młodocianych sprawców czynów zabronionych. Postawiono hipotezy badawcze mówiące, że istnieje zależność między rodzajami poczucia napięcia a wymiarami poczucia alienacji:

- wyższemu poziomowi stresujących, traumatycznych zdarzeń w życiu jednostki odpowiada przeciętnie wyższy poziom poczucia alienacji;
- wyższemu nasileniu długoterminowych konfliktów z osobami ważnymi w życiu (dorosłymi i rówieśnikami) odpowiada przeciętnie wyższy poziom poczucia alienacji;
- wyższemu poziomowi wrogich, negatywnych, niesprawiedliwych zachowań ze strony rodziców w stosunku do jednostki odpowiada przeciętnie wyższy poziom poczucia alienacji;
- wyższemu poziomowi napięcia związanego z brakiem przyzwolenia ze strony rodziców na wybór stylu

ubierania się, uczesania, który jest popularny wśród rówieśników, odpowiada przeciętnie wyższy poziom poczucia alienacji;

- wyższemu poziomowi zachowań opartych na agresji i przemocy między rodzicami jednostki odpowiada przeciętnie wyższy poziom alienacji;
- wyższemu poziomowi napięcia związanego z brakiem poczucia bezpieczeństwa jednostki w najbliższym otoczeniu odpowiada przeciętnie wyższy poziom alienacji;
- wyższemu poziomowi napięcia związanego z przekonaniem o własnej nieatrakcyjności fizycznej odpowiada przeciętnie wyższy poziom alienacji;
- wyższemu poziomowi napięcia związanego z przekonaniem o przyszłych trudnościach ze znalezieniem pracy odpowiada przeciętnie wyższy poziom alienacji.

W badaniach wykorzystano skale dotyczące napięcia z Kwestionariusza Poczucia Napięcia i Czynników Ograniczających² opracowanego przez autorkę niniejszego artykułu na podstawie literatury przedmiotu [1, 2, s. 482–485] oraz Skalę Poczucia Alienacji autorstwa K. Kmieciak-Baran [10]³.

Skale dotyczące poczucia napięcia obejmują:

- negatywne zdarzenia życiowe (itemy świadczące o występowaniu stresowych, negatywnych zdarzeń życiowych, np. ciężka choroba, śmierć bliskiej osoby, rozwód rodziców);
- przeszkody życiowe (itemy dotyczące długoterminowych konfliktów ze znaczącymi osobami);
- negatywne stosunki z rodzicami (itemy obejmujące wrogie reakcje ze strony rodziców: ciągłe narzekania, wybuchy złości z błahych powodów, ścisłe kontrolowanie, częste kary fizyczne);
- konflikty między rodzicami (itemy dotyczące agresji słownej i fizycznej między rodzicami);
- problemy w najbliższym środowisku (itemy świadczące o braku poczucia bezpieczeństwa w najbliższym otoczeniu, w tym w miejscu zamieszkania);
- napięcie związane z modą (itemy dotyczące braku przyzwolenia ze strony rodziców na wybór stylu ubierania się, uczesania, który jest popularny wśród rówieśników);
- nieatrakcyjność fizyczna (itemy obejmujące przekonanie o nieatrakcyjnym wyglądzie, braku powodzenia u płci przeciwnej);
- niepewność roli zawodowej (itemy odnoszące się do przekonania o przyszłych trudnościach ze znalezieniem pracy).

² Ogólna rzetelność skali mierzona współczynnikiem alfa Cronbacha wynosi 0,9280, $N = 324$ –młodociani przestępcy i nieprzestępcy/uczniowie).

³ Skalę Poczucia Alienacji autorstwa K. Kmieciak-Baran skonstruowano na podstawie teorii M. Seemana [19] i wystandaryzowano na populacji 100 studentów różnych lat i kierunków Uniwersytetu Gdańskiego [10, s. 90–110; 11].

Skala Poczucia Alienacji uwzględnia pięć wymiarów poczucia alienacji i do każdego z nich odnosi się 20 twierdzeń (10 pozytywnych i 10 negatywnych)⁴:

- poczucie anomii/eunomii (nieładu/ładu społecznego), świadczące o przekonaniu jednostki o jej związku z istniejącymi normami społecznymi lub brak tego przekonania;
- poczucie bezsensu/sensu, uwzględniające wiarę w istnienie cenionych wartości, porządkujących życie jednostki lub ich brak;
- poczucie bezradności/zaradności, obejmujące kontrolę nad własnym życiem lub zależność od innych;
- poczucie samowyobcowania/autonomii, dotyczące poczucia tożsamości lub oderwania od własnych przekonań;
- poczucie izolacji/integracji, świadczące o przekonaniach jednostki o byciu członkiem wspólnoty lub oderwaniu od niej.

Badania przeprowadzono w Areszcie Śledczym przy ul. Montelupich w Krakowie oraz w zakładach karnych (Kraków-Spławy, Trzebinia). Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego. Próbkę badawczą dobrano w oparciu o następujące kryteria: wiek, płeć, typ popełnionego przestępstwa, dostępność i gotowość do udziału w badaniach. Zebrany materiał empiryczny dotyczył 179 młodocianych więźniów. 92 młodocianych było karanych po raz pierwszy, natomiast 87 wielokrotnie, 106 sprawców dokonało przestępstw agresywnych⁵, a 73 nieagresywnych⁶. Obliczenia wykonano przy użyciu pakietu statystycznego SPSS. W celu testowania hipotez badawczych posłużono się współczynnikiem korelacji Pearsona.

3. Wyniki i dyskusja

W pierwszej kolejności dokonano charakterystyki badanych pod kątem podstawowych cech społeczno-demograficznych – wieku, wykształcenia, miejsca zamieszkania, stanu cywilnego, aktywności zawodowej oraz kwalifikacji prawnej czynu. Ponadto brano pod uwagę charakter motywu działania sprawcy (planowanie czynu), znajomość ofiary oraz występowanie czynników sytuacyjnych dekompensujących zachowanie sprawcy⁷ (alkoholu, narkotyków, sytuacji, w której może słabnąć

⁴ W dodatkowym badaniu przeprowadzonym przez autorkę na populacji młodocianych przestępców i nieprzestępców (uczniów), $N = 324$, rzetelność poszczególnych podskal mierzona współczynnikiem alfa Cronbacha wahała się od 0,7622 do 0,9039.

⁵ Zakwalifikowano tu czyny przeciwko osobie oraz przeciwko mieniu, które mają znamiona przestępstwa przeciwko osobie ze względu na element agresji fizycznej, np. rozbój.

⁶ Zakwalifikowano tu czyny przeciwko mieniu bez elementu agresji przeciw osobie.

⁷ Szerzej na ten temat pisze: J. K. Gierowski [5] oraz A. Wolska [22].

poczucie własnej tożsamości, np. sytuacja całkowitej anonimowości lub rozdzielenia odpowiedzialności na skutek działania w grupie). I tak, wiek młodocianych sprawców mieścił się w przedziale od 17 do 23 lat (najwięcej badanych przypadało na kategorie wiekowe 20, 22, 23 lata) oraz zaznaczyła się tutaj przewaga osób z wykształceniem podstawowym (57%) i zasadniczym zawodowym (35,2%). W analizowanej grupie dominowały osoby pochodzące z miast powyżej 500 tys. mieszkańców (56,42%). Jeśli chodzi o aktywność zawodową, to najliczniej była reprezentowana kategoria osób czynnych zawodowo, zatrudnionych na stałe (43%) i pracujących dorywczo (21,8%). Natomiast biorąc pod uwagę stan cywilny badanych, zdecydowana większość była stanu wolnego (89,3%). Poddając analizie rodzaje czynów, za które młodociani sprawcy zostali skazani, można stwierdzić, iż najliczniej były reprezentowane przestępstwa przeciwko mieniu (rozbój – 29,05%, kradzież z włamaniem – 29,60%, kradzież – 10,06% oraz udział w bójce lub pobiciu – 8,93%). Szczegółowe dane odnośnie kwalifikacji prawnej czynu zamieszczono w tabeli I.

Jeśli chodzi o charakter motywu działania sprawcy (planowanie czynu), znajomość ofiary oraz występowanie tzw. czynników sytuacyjnych dekompensujących zachowanie przestępcze, to 58,6% ogółu młodocianych, popełniając czyn zabroniony, znajdowało się pod wpływem alkoholu (sporadycznie pod wpływem narkotyków), 30,2% dokonało czynu działając samotnie, natomiast 69,8% w grupie. W pełni uformowany motyw (tzn. postawiono cel i zaplanowano działanie) występował u 39,1% sprawców, a elementy planowania stwierdzono w 32,4% przypadków. Planowanego celu działania nie zaobserwowano natomiast u 28,5% ogółu badanych. Znajomość ofiary zadeklarowało 26,2% sprawców, 5,0% знаło ofiarę w niewielkim stopniu, natomiast w 68,7% przypadków była ona osobą obcą sprawcy.

Następnie sprawdzano hipotezę dotyczącą istnienia zależności między poszczególnymi rodzajami napięcia a wymiarami alienacji w grupie młodocianych przestępców. Dane ilustruje tabela II.

W korelacji poszczególnych rodzajów poczucia napięcia z wymiarami poczucia alienacji zdecydowana większość współczynników okazała się istotna. Z danych zawartych w tabeli wynikają następujące zależności między zmiennymi:

- im większa liczba stresujących, traumatycznych zdarzeń w życiu jednostki („negatywne zdarzenia życiowe”), tym bardziej odczuwalna jest anomia i bezsens;
- im większa jest liczba długoterminowych konfliktów z innymi znaczącymi osobami: dorosłymi i rówieśnikami („przeszkody życiowe”), tym bardziej odczuwalna jest alienacja w zakresie wszystkich wymiarów oprócz anomii;
- im większa liczba wrogich, negatywnych zachowań ze strony rodziców w stosunku do jednostki („negatywne

stosunki z rodzicami”), tym bardziej odczuwalna jest alienacja w zakresie wszystkich wymiarów;

- im bardziej odczuwalne jest napięcie związane z brakiem przyzwolenia ze strony rodziców na wybór stylu ubierania się, uczesania, który jest popularny wśród rówieśników („napięcie związane z modą”), tym przeciętnie wyższe poczucie alienacji w zakresie wszystkich wymiarów z wyjątkiem poczucia anomii;
- im większa liczba zachowań agresywnych (fizycznych i werbalnych) między rodzicami jednostki („konflikty między rodzicami”), tym przeciętnie jest wyższe poczucie alienacji w zakresie wszystkich wymiarów z wyjątkiem anomii;
- im większe poczucie braku bezpieczeństwa jednostki w najbliższym otoczeniu, np. strach przed swobodnym poruszaniem się w miejscu zamieszkania („problemy w najbliższym środowisku”), tym bardziej odczuwalna jest alienacja w zakresie wszystkich wymiarów oprócz anomii;
- im silniejsze przekonanie o własnej nieatrakcyjności fizycznej („nieatrakcyjność fizyczna”), tym bardziej odczuwalna jest alienacja w zakresie wszystkich wymiarów⁸;
- im bardziej odczuwalne napięcie związane z przekonaniem o przyszłych trudnościach ze znalezieniem pracy („rola zawodowa”), tym przeciętnie jest wyższe poczucie alienacji w zakresie anomii, bezsensu i beznadziejności⁹. Jak wynika z tabeli II, wszystkie korelacje mają charakter dodatni¹⁰.

Wobec powyższych wyników istnieją podstawy do przyjęcia hipotezy, zgodnie z którą istnieje zależność między poszczególnymi rodzajami poczucia napięcia a wymiarami poczucia alienacji u badanych. Najogólniej rzecz ujmując, można wyciągnąć wniosek, że wyższemu poziomowi różnych rodzajów poczucia napięcia odpowiada przeciętnie wyższy poziom poczucia alienacji w każdym wymiarze: oderwania od norm społecznych¹¹, oderwania od wartości, oderwania od własnego zachowania, od własnych poglądów oraz od innych jednostek.

⁸ W korelacji wymiaru „nieatrakcyjność fizyczna” z anomią wartość p znajdowała się na granicy istotności ($p = 0,79$).

⁹ W korelacji obszaru „rola zawodowa” z samowycoboczeniem i izolacją p osiągnęło wartość z pogranicza istotności.

¹⁰ W przypadku zależności między obszarem „napięcie związane z modą” a poczuciem izolacji, wartość współczynnika korelacji Pearsona przekroczyła 0,50, co świadczy o silnym związku między analizowanymi czynnikami.

¹¹ Jeśli chodzi o związek anomii z rodzajami napięcia, korelację na poziomie statystycznie istotnym stwierdzono tylko w zakresie takich obszarów jak „negatywne zdarzenia życiowe”, „negatywne stosunki z rodzicami”, „rola zawodowa” i „nieatrakcyjność fizyczna” (pogranicze istotności).

4. Wnioski

Konkludując, można przyjąć, że teoria napięcia R. Agnew i teoria alienacji M. Seemana pomimo oczywistych różnic są zbieżne na wielu płaszczyznach. Po pierwsze, poczucie napięcia i poczucie alienacji to odczucia subiektywne – bierze się tutaj pod uwagę zarówno oddziaływanie rzeczywistej, obiektywnie gorszej sytuacji, jak i subiektywne jej postrzeganie przez jednostkę, które nie zawsze koresponduje z obiektywnymi warunkami. Po drugie, poczucie napięcia i poczucie alienacji jest rezultatem braku oczekiwanych i pożądaných relacji z ważnymi dla jednostki obszarami świata – w obu przypadkach mamy do czynienia z rozbieżnością pomiędzy stanem pożądanym a spostrzeganym stanem aktualnym. Po trzecie, poczucie napięcia i poczucie alienacji pozostają w związku z występowaniem negatywnych emocji, które mogą implikować zaburzenia zachowania. Po czwarte, poczucie napięcia i poczucie alienacji mogą uaktywniać destrukttywne sposoby radzenia sobie z odczuwanym stanami.

Na zakończenie rozważań należy zaznaczyć, iż poczucie alienacji pociąga za sobą negatywne konsekwencje zarówno dla jednostki, jak i dla społeczeństwa. U jednostek wyalienowanych nierzadko dochodzi do nasilenia cech stanowiących pierwotną przyczynę poczucia alienacji lub powstawania nowych, które jednoznacznie upośledzają funkcjonowanie oraz pogłębiają występujące już wcześniej trudności adaptacyjne. U osób tych można zaobserwować sztywność myślenia, obsesyjność, nieadekwatność i niski poziom otwartości. Ponadto cechuje je niska samoocena, nieśmiałość, brak aspiracji (celów i perspektyw życiowych), apatia, znieczulica, nietolerancja, a także skłonność do totalitaryzmu i autorytatywności [9, 10].

Ponadto, jak słusznie zauważają K. Kmieciak-Baran [10] i A. Jakubik [8, s. 53], w wielu podejściach empirycznych zaobserwowano, że poczucie alienacji pozostaje w związku z objawami somatycznymi (Lynch, Convey), uzależnieniem od alkoholu (Jakubik, Kraszewska, Nerviano, Gross), zaburzeniami lękowymi (Henderson i in.), depresją (Beck i in., Frieze i in.), samobójstwami (Crumley, Wenz), lękiem społecznym (Finifter, Jones i in.), aktywnością przestępczą (May, Ostrov i Offer), zaburzeniami osobowości (Cassel, Eisemann, Maroldo, Weiss) oraz psychozami schizofrenicznymi (Jakubik i Piaskowska, Ostrov).

Posumowując, można stwierdzić, iż przeprowadzone badania empiryczne pozwalają na sformułowanie wniosków praktycznych. I tak, najogólniej rzecz ujmując, poczucie napięcia oraz poczucie alienacji można minimalizować, stosując kilka rodzajów oddziaływań. Po pierwsze, należy wdrażać programy prewencyjne, które polegają na wczesnej interwencji w rodzinach zagrożonych [20, s. 427]. Po drugie, trzeba wprowadzać

system uwzględniający możliwość wsparcia, diagnozy, psychoedukacji oraz terapii w sytuacji kryzysów i zaburzeń rozwojowych dzieci i młodzieży oraz zdarzeń traumatycznych [13]. Po trzecie, niezmiernie istotne jest stworzenie zintegrowanego systemu przeciwdziałania zjawisku przemocy w rodzinie i szkole zarówno na szczeblu lokalnym, jak i krajowym, poprzez instytucje rządowe oraz samorządowe, organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, fundacje), a także działania profesjonalistów (psychologów, psychiatrów, pedagogów, pracowników socjalnych, policjantów) [7, 9]. Po czwarte, na szczególną uwagę zasługuje podejmowanie właściwych oddziaływań resocjalizacyjnych wobec młodocianych w izolacji więziennej [14, 17].